

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 351/354

<https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2020.4.14>

О.С.АРТЕМ'ЄВ

Херсонський національний технічний університет

ORCID: 0000-0002-4541-9353

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН
У ДІЯЛЬНОСТІ МОРСЬКИХ ПОРТІВ**

У статті проведено теоретичний аналіз сутності державного регулювання господарських відносин у діяльності морських портів. Встановлено, що нормативне регулювання господарських відносин у діяльності морських портів забезпечується значною кількістю нормативно-правових актів, серед яких центральне місце посідає Закон України «Про морські порти України», який закріплює систему управління морськими портами, регулює правовий режим майна у сфері портової галузі, визначає основні форми державно-приватного партнерства у портовій галузі. Визначено групи суб'єктів господарських відносин у морських портах, що включають в себе органи державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють господарські повноваження у морському порту; суб'єкти портового господарства, які є суб'єктами господарювання, що провадять свою діяльність у морському порту; суб'єкти портової влади, що наділені господарськими повноваженнями, забезпечують експлуатацію морських портів та здійснюють управління морськими портами, та їх посадові особи; суб'єкти господарювання як споживачі портових послуг/робіт. Доведено, що державне регулювання господарських відносин у морських портах має відбуватися шляхом реалізації специфічних принципів, а саме: рівності прав усіх суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у морському порту; збереження у державній власності стратегічних об'єктів портової інфраструктури морського порту; забезпечення економічної конкуренції у морському порту. З метою підвищення ефективності господарської діяльності і рентабельності портів, а також оперативного реагування на зміни попиту запропоновано: визначити вимоги до нормативно-правового забезпечення та узагальнити питання, які необхідно враховувати при розробці стратегії реформування портів; створити систему державного регулювання господарської діяльності морських портів; сформулювати інституційну стратегію створення організаційно-господарської структури морських портів та можливостей для виконання відповідних регуляторних функцій; провести вибір відповідних регуляторних методів та інструментів у рамках спектру варіантів реформ і умов конкуренції в господарських відносинах у діяльності морських портів; розробити рекомендації для модернізації системи державного регулювання господарських відносин у діяльності морських портів.

Ключові слова: державне регулювання, господарські відносини, морські порти.

А.С.АРТЕМЬЕВ,

Херсонский национальный технический университет

ORCID: 0000-0002-4541-9353

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ
ОТНОШЕНИЙ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МОРСКИХ ПОРТОВ**

В статье проведен теоретический анализ сущности государственного регулирования хозяйственных отношений в деятельности морских портов. Установлено, что нормативное регулирование хозяйственных отношений в деятельности морских портов обеспечивается большим количеством нормативно-правовых актов, среди которых центральное место занимает Закон Украины «О морских портах Украины», который закрепляет систему управления морскими портами, регулирует правовой режим имущества в сфере портовой отрасли, определяет основные формы государственно-частного партнерства в портовой отрасли. Определены группы субъектов хозяйственных отношений в морских портах, включающих в себя органы государственной власти и местного самоуправления, осуществляют хозяйственные полномочия в морском порту; субъекты портового хозяйства, являющихся субъектами, осуществляющих свою деятельность в морском порту; субъекты портовой власти, наделенные хозяйственными полномочиями, обеспечивают эксплуатацию морских портов и осуществляют управление морскими портами и их должностные лица; субъекты хозяйствования как потребители портовых услуг / работ. Доказано, что государственное регулирование хозяйственных отношений в морских портах должно происходить путем реализации специфических принципов, а

именно: равенства прав всех субъектов хозяйствования, осуществляющих деятельность в морском порту; сохранение в государственной собственности стратегических объектов портовой инфраструктуры морского порта; обеспечение экономической конкуренции в морском порту. С целью повышения эффективности хозяйственной деятельности и рентабельность портов, а также оперативного реагирования на изменения спроса предложено: определить требования к нормативно-правового обеспечения и обобщить вопросы, которые необходимо учитывать при разработке стратегии реформирования портов; создать систему государственного регулирования хозяйственной деятельности морских портов; сформулировать институциональную стратегию создания организационно-хозяйственной структуры морских портов и возможностей для выполнения соответствующих регуляторных функций; провести выбор соответствующих регуляторных методов и инструментов в рамках спектра вариантов реформ и условий конкуренции в хозяйственных отношениях в деятельности морских портов; разработать рекомендации для модернизации системы государственного регулирования хозяйственных отношений в деятельности морских портов.

Ключевые слова: государственное регулирование, хозяйственные отношения, морские порты.

A.S. ARTEMYEV

Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-4541-9353

STATE REGULATION OF ECONOMIC RELATIONS IN THE ACTIVITIES OF SEAPORTS

The article provides a theoretical analysis of the essence of state regulation of economic relations in the activities of seaports. It has been established that the normative regulation of economic relations in the activities of seaports is provided by a large number of regulatory legal acts, among which the Law of Ukraine "On the seaports of Ukraine" occupies a central place, which fixes the seaport management system, regulates the legal regime of property in the field of the port industry, determines the main forms of public-private partnership in the port industry. The groups of subjects of economic relations in the seaports have been determined, including state and local authorities, exercise economic powers in the seaport; port economy entities, which are entities operating in the seaport; subjects of the port authority, endowed with economic powers, ensure the operation of seaports and exercise the management of seaports and their officials; business entities as consumers of port services / works. It has been proved that state regulation of economic relations in seaports should be carried out through the implementation of specific principles, namely: equality of rights of all business entities operating in the seaport; preservation of strategic objects of the port infrastructure of the seaport in state ownership; ensuring economic competition in the seaport. In order to improve the efficiency of economic activity and profitability of ports, as well as to respond promptly to changes in demand, it was proposed: to determine the requirements for regulatory support and generalize the issues that need to be considered when developing a strategy for reforming ports; to create a system of state regulation of the economic activity of seaports; to formulate an institutional strategy for creating an organizational and economic structure of seaports and opportunities for performing the relevant regulatory functions; select the appropriate regulatory methods and instruments within the range of reform options and conditions of competition in economic relations in the activities of seaports; to develop recommendations for modernizing the system of state regulation of economic relations in the activities of seaports.

Key words: state regulation, economic relations, seaports.

Постановка проблеми

Діяльність морських портів є стратегічним аспектом розвитку економіки держави і одним з ключових ланок функціонування транспортної системи. Провідна роль портів полягає в забезпеченні транспортної незалежності, обороноздатності, зовнішньої торгівлі, а також у забезпеченні перевезень вантажів, розвитку і використання транзитного потенціалу країн. Саме розвиток морських портів здатен поживати підприємницьку активність держави та залучити іноземні інвестиції. У цьому напрямі актуальним видається визначення ролі державного регулювання розвитку портів, з'ясування адекватності та забезпеченості державного регулювання суб'єктів господарювання у таких відносинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Важливими для розкриття питання державного регулювання діяльності морських портів в Україні є результати вітчизняних і зарубіжних досліджень [1-9]. Однак, попри безперечну наукову та практичну значущість результатів наукових розвідок, слід звернути увагу на те, що окремі позиції державного управління розвитком морських портів досі залишаються недостатньо опрацьованими, зокрема питання визначення перспектив розвитку господарських відносин у морських портах.

Формулювання мети дослідження

Виходячи з вищесказаного, метою нашої статті є теоретичний аналіз сутності державного регулювання господарських відносин у морських портах.

Викладення основного матеріалу дослідження

Як показують останні наукові дослідження, сучасна конкурентна боротьба на ринках світової морської торгівлі має тенденції до змін в співвідношенні між обсягами випуску товарів та послуг і місцем основних, орієнтованих на експорт галузей, в світовому розподілі праці. Це має певний вплив на напрями, структуру та обсяги вантажопотоків, які обслуговуються засобами морського транспорту. Відповідно, цей фактор має провідну роль в тенденціях останнього часу щодо напрямків спеціалізації торговельного флоту. І, хоча, після переходу до переміщення значної частини вантажів укрупненими місцями, а саме, у контейнерах, на світовому ринку транспортних перевезень значних технікотехнологічних проривів не відбувалось, останні десятиліття йде поступове удосконалення технології перевантаження вантажів вже в самих контейнерах та, зокрема тих технологій, що прискорюють перевантаження насипних та наливних вантажів [1; 2].

Аналіз діяльності морських портів довів, що основна мета розвитку морських портів України полягає в задоволенні потреб вітчизняної економіки, зовнішньої торгівлі в переробленні вантажів, забезпечення безпеки мореплавання, шляхом формування інноваційної інфраструктури морських портів, інтеграції їх в транспортні вузли за стимулювальної ролі держави в їх комплексному розвитку.

У своєму дослідженні В.Філіпова та О.Шепетовський наголошують, що сьогодні підвищення ефективності державного управління розвитку морських портів України вимагає вирішення ряду завдань, серед яких [3]:

- збільшення портових потужностей й забезпечення ефективного розвитку морської портової інфраструктури. Нарощування виробничої потужності портів викликане такими причинами: розширенням зовнішньоторговельних зв'язків вітчизняної економіки в морських перевезеннях вантажів і, відповідно, в перевезенні їх у портах; зростанням перевезень вантажів міжнародного транзиту. У зв'язку з цим одним із найважливіших завдань розвитку морських портів України є нарощування потужностей причалів, причальних глибин, удосконалення механізації та автоматизації вантажно-розвантажувальної техніки, розвиток портової мережі залізничного транспорту, автодоріг, конвеєрного і трубопровідного транспорту, що забезпечують найбільш раціональну взаємодію транспорту в транспортних вузлах, прямих вантажних операцій;

- забезпечення безпечної роботи та розвитку діяльності морських портів і морського транспорту. Для підвищення комплексної безпеки потрібно досягти сучасних світових стандартів у сфері забезпечення безпеки інфраструктури в портах, у галузі забезпечення безпеки мореплавства, сформуванню системи охорони й антитерористичної захищеності відповідно до вимог Міжнародної морської організації; забезпечити безпеку функціонування морських портів України за впливу техногенного та природного характеру;

- створення умов, що сприяють зростанню конкурентоспроможності вітчизняних морських портів. Для цього потрібно: оснастити морські порти новітніми технічними засобами, прогресивними технологіями, сучасними електронними системами управління, технологічними й інформаційними процесами, оновити службово-допоміжний флот. Одним із найбільш ефективних напрямків у сфері інновацій є активне впровадження логістичних транспортно-технологічних систем. Крім того, актуальним завданням є поновлення в портах підйомнотранспортного обладнання та підвищення частки устаткування вітчизняного виробництва; організувати в портових особливі економічні зони (поезії). Податкові пільги сприяють залученню інвестицій в розвиток морських портів України і впровадженню передової техніки та прогресивних технологій; удосконалити тарифну політику. Підтримка портових зборів, тарифів на вантажно-розвантажувальні роботи й пов'язані з ними послуги, що надаються в морському порту, сприяє збільшенню заходів суден до портів;

- удосконалення системи державного управління у сфері морського портового господарства. Роль держави очевидна в такому питанні, як стимулювання залучення приватних інвестицій у морські порти. Широке використання різних форм державно-приватного партнерства дозволяє знизити навантаження на бюджетні кошти за рахунок залучення ресурсів приватних інвесторів, раціонально розподілити ризики між партнерами й одночасно знизити ймовірність їх виникнення, найбільш ефективно використовувати кошти за рахунок участі в проектах висококваліфікованих управлінських кадрів і посилення контролю з боку держави.

Крім того, дослідники наголошують на тому, що державна присутність потрібна в таких питаннях, як підвищення рівня професійної підготовки фахівців для роботи в портах; організація сучасної багаторівневої і багатофункціональної автоматизованої системи управління роботою й розвитком морських портів; організація більш тісної та продуктивної, ніж сьогодні, взаємодії з наукою, насамперед галузевою; дальше вдосконалення системи нормативно-правового забезпечення портової діяльності та управління портовим господарством країни.

За класифікатором видів економічної діяльності морський порт відноситься до підприємств

сфери транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, групи 52.2 «Допоміжна діяльність у сфері транспорту» (функціонування морських портів і гаваней, а також інші допоміжні послуги, такі як будівництво доків, лоцманські послуги розвантаження або навантаження суден ліхтером, рятувальні послуги, відносяться за цим класифікатором). Ця група включає діяльність із підтримки пасажирських або вантажних перевезень, таку як функціонування транспортної інфраструктури або діяльність, пов'язану із вантажно-розвантажувальними роботами, які здійснюють до або після транспортування, або між транспортними сегментами. Окрім основної транспортно-вантажної діяльності, морський торговельний порт виконують і супутні послуги, що дає змогу віднести відповідні суб'єкти господарювання до групи 50.20 «Вантажний морський транспорт», зокрема, за наступними функціями: вантажні перевезення морем і прибережними водами, рейсові та нерейсові буксирування барж, нафтових вишок тощо; надання в оренду морських суден для здійснення вантажних перевезень морем або прибережними водами. Як видно із класифікації видів економічної діяльності, що хоча основна транспортно-вантажна діяльність морського порту і зосереджена у межах групи 52.2, можна розглядати морський торговельний порт як повноцінне транспортне підприємство (враховуючі статутні функції та функції, що належать до групи 50.20 «Вантажний морський транспорт») [4].

Слід звернути увагу, що нормативне регулювання господарських відносин у діяльності морських портів ґрунтується на Конституції України та складається із законів України «Про морські порти України», «Про транспорт», «Про природні монополії», Кодексу торговельного мореплавства України, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Земельного кодексу України, Водного кодексу України, законів України та інших нормативно-правових актів. Центральне місце серед нормативно-правових актів посідає Закон України «Про морські порти України», який регулює відносини у сфері портової діяльності, зокрема встановлює основи державного регулювання діяльності в морських портах, порядок будівництва, відкриття, розширення та закриття морських портів в Україні, а також провадження на їх території господарської діяльності, в тому числі надання послуг; визначає правовий режим об'єктів портової інфраструктури. Зазначений Закон також регламентує діяльність органів виконавчої влади, що здійснюють державне регулювання, управління, державний нагляд та контроль за безпекою мореплавства, нагляд та контроль у сфері діяльності морських портів, національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері транспорту, адміністрації морських портів України, власників морських терміналів, інших суб'єктів господарювання, що провадять свою діяльність у морському порту, та споживачів їхніх послуг. «Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року», що розроблена відповідно до Закону України «Про морські порти України», визначає прогнози щодо вантажопотоків, завдання, основні напрями та шляхи розвитку морських портів і портової галузі в цілому.

Ще одним з важливих засобів державного регулювання, що знаходить відображення у ЗУ «Про морські порти України», є державний реєстр портів та інших учасників господарських правовідносин у морських портах. Так, статтею 6 ЗУ «Про морські порти України» передбачено створення Реєстру морських портів України й зазначається, що ведення Реєстру морських портів України здійснюється в порядку, визначеному КМУ. Реєстр морських портів України, відповідно до ст. 6 Закону, - це електронна база даних з обліку морських портів, метою якої є забезпечення даними, необхідними для виконання завдань у сфері безпеки мореплавства, охорони навколишнього природного середовища, а також для здійснення державного нагляду (контролю). Метою створення Реєстру морських портів повинно також визначатись інформування суб'єктів господарювання щодо переліку портових операторів; переліку послуг, що надаються морськими портами; технічних характеристик порту, адже вказані та деякі інші дані, відповідно до ч. 2 ст. 6 ЗУ «Про морські порти України», будуть міститись в Реєстрі морських портів [5]. Серед інших засобів державного регулювання господарських відносин у морських портах можна відмітити державну реєстрацію суб'єктів господарських правовідносин у морських портах, ліцензування певних видів господарської діяльності у морських портах, державне регулювання цін у морських портах, стандартизацію та сертифікацію (зокрема, щодо забезпечення належного рівня послуг та робіт у морських портах), серед форм державного регулювання – планування та приватизацію [5].

Розвиваючи думку вчених, щодо широкого розуміння господарських відносин у морських портах, вбачається, що будь-які повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування, які стосуються суб'єктів господарювання, слід вважати господарськими, оскільки реалізація цих повноважень може вплинути на організацію господарської діяльності суб'єктів господарювання. Враховуючи вищевикладене, вбачається, що серед суб'єктів господарських відносин у морських портах необхідно виокремлювати такі групи суб'єктів (за критерієм функцій, що здійснюють ці суб'єкти у морських портах):

- органи державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють господарські повноваження у морському порту;
- суб'єкти портового господарства, які є суб'єктами господарювання, що провадять свою

діяльність у морському порту;

- суб'єкти портової влади, що наділені господарськими повноваженнями, забезпечують експлуатацію морських портів та здійснюють управління морськими портами, та їх посадові особи;
- суб'єкти господарювання як споживачі портових послуг/робіт.

Зазначена класифікація, як вважають дослідники, дозволяє розмежувати засоби впливу на діяльність зазначених суб'єктів на основі обмеження надмірного втручання суб'єктів портової влади та органів державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють організаційно-господарські повноваження, у діяльність суб'єктів портового господарства, забезпечити належні умови для здійснення суб'єктами портового господарства господарської діяльності та їх прямої та непрямої державної підтримки, а також гарантувати захист прав споживачів портових послуг або робіт [6]. При цьому, господарські функції певного суб'єкта полягають власне у здійсненні господарської діяльності цим суб'єктом, тоді як адміністративні (або управлінські) функції передбачають здійснення владного впливу певним суб'єктом на інших суб'єктів. Реалізація господарських функцій передбачає здійснення господарської діяльності та вступ у горизонтальні господарські відносини щодо її здійснення або у вертикальні правовідносини (здебільшого як підвладний суб'єкт, на якого здійснюється вплив). Господарські функції можуть здійснювати лише суб'єкти господарювання у разі їх легалізації в установленому законом порядку; органи державної влади та місцевого самоврядування, відповідно до ч.1 ст. 8 ГК, не є суб'єктами господарювання, отже не мають права здійснювати господарські функції [7].

Продовжуючи дослідження особливостей державного регулювання господарських відносин у морських портах варто звернути увагу на те, що морському порту притаманне використання об'єктів портової інфраструктури й відповідно наявність певних прав щодо цих об'єктів у спеціальних суб'єктів (суб'єктів портової влади та суб'єктів портового господарства), які забезпечують надання послуг/виконання робіт у морських портах. При цьому використання об'єктів портової інфраструктури суб'єктами портової влади залежить від того, чи передбачена законодавством можливість здійснення господарської діяльності у морських портах останніми. Виходячи з вищесказаного, морський порт можна визначити як «сукупність об'єктів портової інфраструктури, що розміщуються на певній території та акваторії та використовуються суб'єктами портової влади та/або суб'єктами портового господарства з метою надання послуг/ виконання робіт в інтересах суб'єктів господарювання — споживачів портових послуг/робіт та пасажирів» [6].

При цьому ми вважаємо, що державне регулювання господарських відносин у морських портах має відбуватися шляхом реалізації специфічних принципів, а саме: рівності прав усіх суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у морському порту; збереження у державній власності стратегічних об'єктів портової інфраструктури морського порту; забезпечення економічної конкуренції у морському порту.

Згідно інформації Адміністрації морських портів на континентальній частині України функціонує 13 морських торговельних портів, найкрупніші з яких: «Южний», Одеський, Миколаївський та Маріупольський морські торговельні порти [8]. Термінали морських торговельних портів України здебільше обслуговуються державними підприємствами, зокрема, ДП «Маріупольський морський торговельний порт» – є державним унітарним підприємством і діє як державне комерційне підприємство, засноване на державній власності. Окрім вказаних раніше функцій транспортно-вантажної підсистеми морського торговельного порту відповідні суб'єкти господарювання надають і допоміжні послуги. Основними напрямками роботи вітчизняних морських торговельних портів як транспортно-логістичних центрів виступають: організація та виконання вантажно-розвантажувальних робіт та обробка транспортних засобів; перевалка вантажів, надання транспортно-експедиторських та інших послуг, пов'язаних із організацією експортно-імпортних, транзитних, каботажних операцій; надання послуг перевезення пасажирів та вантажів різними видами транспорту; зберігання вантажів та здійснення складських операцій; посередницька діяльність митного брокера та митного перевізника, декларування вантажів; надання інформаційно-програмного, технологічного та конструкторського забезпечення тощо. Як видно із вказаного неповного переліку, морський порт має право реалізовувати широке коло функцій і не обмежується лише вантажно-розвантажувальними роботами.

Ми погоджуємося з твердженням учених, що ключовими принципами (вхідними умовами) формування господарських відносин у діяльності морських портів та моделювання відповідних бізнес-процесів процесів має бути: переважно державна власність для більшості морських портів України, що, у першу чергу, накладає обмеження та привносить додатковий контроль у процеси господарських відносин; транспортно-вантажна система морських портів у межах його фінансово-господарської діяльності визначається як базова, що проявляється у реалізації окремих бізнес-процесів, формуванні та розподілі витрат, управлінні основними та оборотними фондами; врахування специфіки функціонування морських портів як підприємства транспортної інфраструктури, зокрема, під час ціноутворення, маркетингу, управління грошовими потоками; складність транспортно-вантажних підсистем окремих морських торговельних портів, що обумовлює необхідність та економічну доцільність застосування

інноваційних інструментів управління з порівняно високою вартістю кінцевих рішень; акцент на логістичні функції, укрупнених ланцюгів постачань та ефективності транспортно-вантажної системи національної економіки у цілому; акцент на фінансову та фінансово-господарську діяльність як специфічну підсистему регулювання господарських процесів морського торговельного порту, що передбачає побудову і реалізацію моделей державного регулювання господарських відносин у діяльності морських портів [9].

Разом з тим сучасний стан державного регулювання господарських відносин у морських портах потребує деталізації загальної стратегії організаційно-господарської діяльності морського порту за рахунок розробки інноваційної стратегії. Така стратегія має стати сукупністю методів, правил, засобів, метою яких є формування векторів розвитку як однієї господарюючої одиниці так і портової галузі в цілому.

З метою підвищення ефективності господарської діяльності і рентабельності портів, а також оперативного реагування на зміни попиту необхідно: визначити вимоги до нормативно-правового забезпечення та узагальнити питання, які необхідно враховувати при розробці стратегії реформування портів; створити систему державного регулювання господарської діяльності морських портів; сформулювати інституційну стратегію створення організаційно-господарської структури морських портів та можливостей для виконання відповідних регуляторних функцій; провести вибір відповідних регуляторних методів та інструментів у рамках спектру варіантів реформ і умов конкуренції в господарських відносинах у діяльності морських портів; розробити рекомендації для модернізації системи державного регулювання господарських відносин у діяльності морських портів.

Висновки

Отже, проведений теоретичний аналіз господарських відносин у морських портах визначив, що відповідні суб'єкти господарювання поєднують у собі особливості діяльності: транспортного підприємства, транспортно-логістичного центру є частиною транспортно-вантажної системи національної економіки, є частиною укрупнених ланцюгів постачань тощо. При цьому, операційна діяльність морського торговельного порту визначається власною господарською (транспортно-вантажною) і фінансовою підсистемами, що функціонують на принципах складної відкритої системи управління. Держава має контролювати та не допускати надмірного втручання суб'єктів портової влади та органів публічної влади у господарську діяльність суб'єктів портового господарства, забезпечити належні умови для здійснення господарської діяльності у морському порту, створювати привабливий інвестиційний клімат, реалізовувати засоби прямої та непрямої державної підтримки суб'єктів господарювання. Поряд з цим, процес удосконалення державного регулювання господарських відносин у морських портах має забезпечити реалізацію норм, спрямованих на гарантування та захист прав суб'єктів господарської діяльності в морських портах.

Список використаної літератури

1. Review of Maritime Transport. Report by the UNCTAD – New York and Geneva: UNCTAD/RMT/2014, United Nations publication, 2014. 136 p.
2. Нікулін С. Г., Рощіна Н. В. Світові тенденції розвитку морських портів. Економіка: реалії часу, 2015. № 4 (20). URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2015/No4/148-154.pdf>.
3. Філіпова В. Д., Шепетовський О. С. Базові моделі державного управління розвитком морських портів. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*, 2019. №2. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2019_2/23.pdf.
4. Класифікатор видів економічної діяльності : Офіційна інтернет сторінка юридичної компанії Євро-вектор. URL: <http://evrovektor.com/kved/2010/>
5. Про морські порти України : Закон України від 17.05.2012 р. № 4709-VI Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 7. ст. 65. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
6. Драпайло Ю. 3. Господарські правовідносини у морських портах : монографія. Одеса : Юридична література, 2014. 192 с.
7. Господарський Кодекс України від 16 січ. 2003 р. №436-IV із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
8. Адміністрація морських портів України : Офіційний інтернет-ресурс ДП «Адміністрація морських портів України». URL: <http://uspa.gov.ua>.
9. Мандра В. В. Модернізація процесів управління морським торговельним портом: методологія, моделі та методи / за ред. Жерліцина Д. М. Полтава : ПУЕТ, 2018. 267 с.

References

1. Review of Maritime Transport. Report by the UNCTAD – New York and Geneva: UNCTAD/RMT/2014, United Nations publication, 2014. 136 p.
2. Nikulin S. H., Roshchina N. V. Svitovi tendentsiyi rozvytku mors'kykh portiv. *Ékonomyka: realyyi vremeni*, 2015. № 4 (20). URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2015/No4/148-154.pdf>.

3. Filippova V. D., Shepetovs'kyi O. S. Bazovi modeli derzhavnoho upravlinnya rozvytkom mors'kykh portiv. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya i mistsevoho samovryaduvannya*, 2019. №2. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2019_2/23.pdf.

4. Klasyfikator vydiv ekonomichnoyi diyal'nosti : Ofitsiyna internet storinka yurydychnoyi kompaniyi Yevro-vektor. URL: <http://evrovektor.com/kved/2010/>

5. Pro mors'ki porty Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 17.05.2012 r. № 4709-VI Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR). 2013. № 7. st. 65. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.

6. Drapaylo YU. 3. Hospodars'ki pravovidnosyny u mors'kykh portakh : monohrafiya. Odesa : Yurydychna literatura, 2014. 192 p.

7. Hospodars'kyi Kodeks Ukrainy vid 16 sich. 2003 r. №436-IV iz zminamy ta dopovnennyamy [Elektronnyy resurs] / Verkhovna Rada Ukrainy. – Rezhym dostupu : <http://www.rada.gov.ua>.

8. Administratsiya mors'kykh portiv Ukrainy : Ofitsiynyy internet-resurs DP «Administratsiya mors'kykh portiv Ukrainy». URL: <http://uspa.gov.ua>.

9. Mandra V. V. Modernizatsiya protsesiv upravlinnya mors'kym torhovel'nym portom: metodolohiya, modeli ta metody / za red. Zherlitsyna D. M. Poltava : PUET, 2018. 267 p.